

ἐν τούτοις ὁ Ἀλβανὸς Μωαμεθανὸς δὲν ἀποκρούει τὴν φιλίαν καὶ σχέσιν τοῦ χριστιανοῦ, καὶ ἀπὸ τίνος ἤρξατο παρὰ τοῖς μᾶλλον ἀνεπτυγμένοις ἀναπτυσσομένη ἡ ιδέα τῆς ἀδελφότητος. Ἀλλὰ συμφέροντα διάφορα καὶ ὁ φόβος ἀντεκδικήσεων ἐν τῷ μέλλοντι, πρὸς δὲ καὶ ἡ ἔξις τοῦ θεωρεῖν τὸν Χριστιανὸν ὡς ὃν κατώτερον καὶ γεννηθὲν ἵνα δουλεύῃ, καθιστᾷ ἀνειλικρινῆ τὴν φιλίαν καὶ δυσχερῆ τὴν συνεννόησιν.

ΤΑ Β ΕΠΙ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΩΝ

Ἐν τῷ ἐσχάτῳ δημοσιευθέντι συγγράμματι τοῦ κ. Schlumberger περὶ τῶν νομισμάτων τῶν κοπέντων ὑπὸ τῶν Φράγκων ἐν Ἀνατολῇ, περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ἐν σελίδι 310 τοῦ Παρνασσοῦ, κατεχωρίσθη ὡς ἐρρήθη καὶ πραγματεία τοῦ κ. Π. Λάμπρου περὶ τῶν νομισμάτων τῶν δυναστῶν τῆς Λέσβου. Ἐκ τῆς πραγματείας ταύτης ἀποσπῶμεν δημοσιεύοντες ἐλληνιστὶ τὸ μέρος τὸ πραγματευόμενον περὶ τῶν τεσσάρων Β τῶν εὑρισκομένων ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν Παλαιολόγων, περὶ ὧν πολὺς ἐσχάτως ἐγένετο λόγος καὶ ἅτινα εἶνε πυρεκβόλα, ὡς καταφαίνεται.

«Ὡς εἶδομεν, ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων νομισμάτων τοῦ Φραγκίσκου Γατελουζίου, ἐν μὲν τῷ ἔμπροσθεν παρίσταται τὸ οἰκόσημον τῆς οἰκογενείας τῶν Γατελουζίων, ἐν δὲ τῷ ὀπίσθῳ τὸ οἰκόσημον τῶν Παλαιολόγων, ἥτοι ὁ σταυρὸς μετὰ τεσσάρων πυρεκβόλων, διότι ὁ Φραγκίσκος Γατελούζιος, νυμφευθεὶς τὴν Μαρίαν, ἀδελφὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Ε' Παλαιολόγου, καὶ σεμνυνόμενος ἐπὶ τῇ συγγενείᾳ ταύτῃ, παρέλαβε καὶ τὰ αὐτοκρατορικὰ τῶν Παλαιολόγων σήματα. Ὅτι δὲ τὰ ἐν ταῖς γωνίαις τοῦ σταυροῦ παριστάμενα ὑπὸ τὸ σχῆμα τοῦ Β σύμβολα εἶνε πυρεκβόλα καὶ οἱ κ. Friedlaender καὶ Köhne κατέδειξαν καὶ ἐγὼ ἐν τῇ ἐμῇ διατριβῇ περὶ τῶν νομισμάτων τῶν Γαβριλάδων ¹ διὰ μακρῶν διεπραγματεύθην καὶ γενικῶς εἶνε παραδεδεγμένη ἡ γνώμη αὕτη. Ἀλλ' ἐπ' ἐσχάτων ὁ κ. Schlumberger ², ἀναλύων τὴν ἐμὴν περὶ τῶν νομισμάτων τῶν Γαβριλάδων πραγματείαν, δὲν ἐπείσθη ὅτι τὰ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Ῥόδου παρεμφερῆ τῷ γράμματι Β σύμβολα εἶνε πυρεκβόλα· ἠθέλησε λοιπὸν νὰ συμβουλευθῇ καὶ τοὺς διακεκριμένους σοφοὺς κ. Barthelémy καὶ Riant καὶ ἀποφαίνεται ὅτι κατὰ τὴν γνώμην τῶν ῤηθέντων δὲν εἶνε δυνατόν τὸ πυρεκβόλον νὰ εὑρίσκεται ὡς ἔμβλημα οἰκοσήμων ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, καὶ ὅτι τοῦτο δὲν ἀνέρχεται εἰς παλαιότερους χρόνους ἐκείνων, καθ' οὓς ὁ οἶκος τῆς Βουργουνδίας τὸ παρέλαβεν ὡς σῆμα, ἥτοι κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Προστίθῃσι δὲ ὅτι ἐπειδὴ τὰ

¹ Πανδώρας τόμ. ΙΒ', σελ. 100—101.

² Revue Archéologique, Avril-Mai 1876.

ἐπὶ θυρεῶν, σημαίων καὶ νομισμάτων παριστάμενα πυρεκδόλα τῆς Βουργουνδίας ὁμοιάζον πρὸς Β, ἔδωκαν ἴσως ἀφορμὴν νὰ ἐκληφθῶσι καὶ τὰ Β τῶν Παλαιολόγων ὡς πυρεκδόλα, ἀπολεσθείσης τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν σημασίας. Λέγει λοιπὸν ὅτι καὶ ὁ Κωδῖνος καὶ οἱ ἄλλοι συγγραφεῖς, ἐκ ψευδῶν διηγήσεων παρασυρθέντες, καὶ ἐπὶ τῆς ὁμοιότητος τοῦ Β πρὸς πυρεκδόλον βεβαιωθέντες, ἠπατήθησαν ἐκλαβόντες τὰ Β τῶν Παλαιολόγων ὡς πυρεκδόλα. Ἐκθέτων δὲ ταῦτα πάντα ὁ κ. Schlumberger, καίπερ μὴ δυνάμενος ν' ἀποφανθῇ ὀριστικῶς ἐπὶ τοῦ προκειμένου, δὲν διστάζει ὅμως νὰ συνταχθῇ μετὰ τῆς γνώμης τῶν φρονούντων ὅτι τὰ ἐν λόγῳ σύμβολα εἶναι Β καὶ οὐχὶ πυρεκδόλα.

2 Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ κ. Σάθας ἐν ἐπιστολῇ ἀπευθυνομένῃ πρὸς τὸν κ. Schlumberger, ἥτις, ὡς λέγει, εἶνε περίληψις ἐκτενοῦς μελέτης δημοσιευθησομένης ἐν προσεχεῖ φυλλαδίῳ τοῦ Bulletin de l' Institut de correspondance hellénique τῶν Ἀθηνῶν, ἥτις ὅμως εἰσέτι δὲν ἐξεδόθη, ἐρευνᾷ ἐκ νέου τὴν σημασίαν τῶν τεσσάρων Β. Ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ¹ στηριζόμενος ἐπὶ τινος ἀμφορέως ἀφιερωθέντος ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β' εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀπεικονίζεται ὁ σταυρὸς μετὰ τῶν τεσσάρων πυρεκδολῶν, ἐρευνᾷ τὴν ἱστορίαν καὶ πειρᾶται ν' ἀποδείξῃ ὅτι τὰ σύμβολα ταῦτα ἀνερχόμενα εἰς τὸν Ζ' αἰῶνα εἶνε Β αἰνιττόμενα τὴν ἐν Βυζαντίῳ ἰδρυθεῖσαν ἐπὶ Ἡρακλείου τετραδυνασίαν καὶ ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Κωδίνου ἀναφερόμενα πυρεκδόλα εἶχον ἄλλοιόν σχῆμα. Ἀλλ' ὁ καθηγητὴς κ. Κ. Παπαρρηγόπουλος ἐν διατριβῇ δοθείσῃ εἰς τὸν κ. Dumont, ὅπως καταχωρισθῇ ἐν τῷ Bulletin, ἀποδεικνύει ὅτι ἱστορικῶς τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ κ. Σάθα δὲν ἔχουσιν ὑπόστασιν, ἡμεῖς δὲ παρατηροῦμεν ὅτι καὶ τὰ ἐκ τῶν νομισμάτων ἐξεχόμενα ὑπ' αὐτοῦ πορίσματα εἶνε ἐσφκλμένα, διότι ἐν οὐδενὶ πρὸ τῶν Παλαιολόγων νομίσματι φαίνονται ποτε τὰ Β. Ἐν τέλει ὁ κ. Σάθας παραδεχόμενος τὴν μαρτυρίαν τοῦ Κωδίνου ὅτι τὸ φλάμουρον τῶν Παλαιολόγων εἶχε τὸν σταυρὸν μετὰ πυρεκδολῶν, διατρίβεται ὅτι ταῦτα συνίσταντο ἐκ τριῶν συνηνωμένων Π σημαίνοντων Πϋρ καὶ ὁμοιάζον πρὸς τρίαιναν ἢ ἀνέστραμμένον Ε, φέρει δὲ εἰς μαρτυρίαν νόμισμά τι τοῦ Μιχαήλ Η' καὶ Ἀνδρονίκου Β'², ἐν ᾧ φαίνονται ἀκατάληπτά τινα γράμματα ὁμοιάζοντα πρὸς Ε, καὶ ἕτερόν τι νόμισμα ἐν τῷ ἔμπροσθεν τοῦ ὁποίου παρίσταται σταυρὸς μετὰ τεσσάρων Χ, ἐν δὲ τῷ ὀπίσθεν πάλιν σταυρὸς μετὰ τεσσάρων Ε. Τῶν δύο τούτων νομισμάτων τὸ πρῶτον εἶνε κιβδήλευμά τι ἐκ τῶν πολυπληθῶν ἐκείνων τῶν κατασκευαζομένων ὑπὸ τῶν ἐν Ἀνατολῇ χρυσοχόων ὡς ἁγία κωνσταντινάτα, ἅτινα ἀνηρτῶντο εἰς τοὺς παῖδας ὡς φυλακτήρια, τὸ δὲ δεύτερον εἶνε ἀπροσδιόριστόν τι νόμισμα, οὗτινος τὰ τέσσαρα Χ τοῦ ἔμπροσθεν καὶ τὰ τέσσαρα Ε τοῦ ὀπίσθεν ἐνούμενα οὐδὲν ἄλλο πιθανῶς σημαίνουσιν ἢ Χριστὲ Ἑλέησον τετράκις ἐπαναλαμβανόμενον.

¹ Revue Archéologique Février 1877.

² Sabatier, Πίν. LIX, ἀρ. 16.

Ἐκτεθείσης δ' ἤδη τῆς γνώμης τῆς ἀντικειμένης εἰς παραδοχὴν τῶν πυρεκδόλων, θὰ ᾔτο εὐκόλος ἡ ἐπίλυσις τοῦ πολυθρυλήτου τούτου ζητήματος ἀν' ᾗτο δυνατόν ν' ἀποδειχθῶσι δύο τινά· α') ὅτι τὸ πυρεκδόλον ᾗτο ἐν χρήσει ὡς ἔμβλημα οἰκοσήμεου καὶ πρὶν ἢ παραλάβῃ αὐτὸ ὡς τοιοῦτον ὁ οἶκος τῆς Βουργουνδίας· καὶ β') ὅποσον σχῆμα εἶχε τὸ πυρεκδόλον κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ὅτε ἔχρῳντο αὐτῷ ὡς σὺμβόλῳ, τίς οὖν διὰ τίνος λόγους, οἱ Παλαιολόγοι. Πεποίθαμεν δὲ ὅτι ἀμφότερα ταῦτα δυνάμεθα ν' ἀποδείξωμεν.

»Ἐκ τοῦ ἐπισήμου φλωρεντίνου οἴκου τῶν Ἀκκιαιολῶν τοῦ ἀνερχομένου εἰς τὸν ΙΒ' αἰῶνα, διάσημος ὑπῆρξε καὶ ὁ Δάρδανος Ἀκκιαιόλης, ὅστις διατελέσας θησαυροφύλαξ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, καὶ καταλαβὼν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος τὰ ὕψιστα ἀξιώματα ἐν Φλωρεντίᾳ ἐχρημάτισε σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ διευθυντῆς τοῦ Νομισματοκοπείου κατὰ τὰ ἔτη 1317 καὶ 1318. Ὁ Δάρδανος λοιπὸν ὡς ἔμβλημα οἰκοσήμεου εἶχε τὸ acciaiuolo, ὅπερ αἰνίσσεται τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ καὶ τὸ κύριον ὄνομα τοῦ πάππου του. Ἐν δὲ τῷ ἐπισήμῳ βιβλίῳ τοῦ νομισματοκοπείου τῆς Φλωρεντίας δημοσιευθέντι ὑπὸ τοῦ Orsini, ἐνθα ἀναφέρεται ὁ Δάρδανος μετὰ τῶν ἄλλων ἀρχόντων, σημειοῦνται τὰ ἐξῆς περὶ τῶν κοπέντων τῷ 1318 νομισμάτων. «Quorum tempore coniatu fuerunt floreni de auro, signati signo acciaiuoli in presenti facie picto» καὶ κατωτέρω «Item eorum tempore coniatu fuerunt floreni guelfi de argento novi valor triginta den. parvorum pro quolibet floreno argenti, signati signo acciaiuoli in presenti facie supra picto¹. Καὶ ἐν μὲν τῇ ὡς τοῦ βιβλίου τὸ acciaiuolo εἰκονίζεται εἰς τοιοῦτον σχῆμα , ἐν δὲ τῷ ἀργυρῷ γρόσσῳ κατέρχεται οὕτω πως , ἀπαράλλακτον ὡς εὐρίσκεται ἐν τοῖς νομίμασι τῶν Παλαιολόγων. Ὅτι δὲ τὸ acciaiuolo εἶνε τὸ πυρεκδόλον ἢ τὸ briquet οὐδεὶς δύναται νὰ τὸ ἀμφισβητήτῃ. Ἐντεῦθεν δὲ βεβαιούμεθα ὅτι τὸ πυρεκδόλον ὑπῆρχεν ὡς ἔμβλημα οἰκοσήμεου ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, καὶ ὅτι εἶχε τὸ σχῆμα τοῦ Β. Ἐκ δὲ τούτου ἀφορμώμενοι δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν ὅτι τὰ ἐν ἀφθονίᾳ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν Παλαιολόγων παριστάμενα σύμβολα εἶνε πυρεκδόλα, οὐδεμίαν δὲ μένει ἀμφισβησία ὅτι τὰ πυρεκδόλα ταῦτα μετὰ τοῦ σταυροῦ εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Κωδίνου ἀναφερόμενα ὡς ὑπάρχοντα ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς σημαίας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ σταυρὸς μετὰ τῶν τεσσάρων πυρεκδόλων ἐν οὐδενὶ μνημείῳ βυζαντινῷ εὐρίσκεται πρὸ τῶν Παλαιολόγων, ὁποῖαν γνώμην πρέπει νὰ σχηματίσωμεν περὶ τοῦ μεμονωμένου ἐκείνου ἀμοφορέως τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β', ὅστις ἀνέρχεται εἰς τὸν Ζ' αἰῶνα· Ἡμεῖς μὴ θέλοντες ν' ἀμφισβητήσωμεν τὴν ὑπαρξίν τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ γενομένου ἀναθήματος, φρονοῦμεν ὅτι ὁ ἀμοφορεὺς ἐκεῖνος φθαρὲς ἴσως ἐκ τῆς χρήσεως ἐξ καὶ ἐπέκεινα αἰώνων, ἀνεκαινίσθη κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Παλαιολόγων καὶ τότε προσετέθησαν καὶ τὰ αὐτοκρατορικὰ σύμβολα τοῦ δεσποζόντος ἐν Βυζαντίῳ οἴκου.»

¹ Ignazio Orsini, Storia delle monete della Repubblica Fiorentina, 1760, σελ. 26.